

**A TRADUCIÓN NO SECTOR EDITORIAL ESPAÑOL:
UN INFORME ACTUALIZADO E UN ESTUDO COMPARATIVO DE MERCADO
TRANSLATION IN THE SPANISH PUBLISHING SECTOR:
AN UPDATED REPORT AND A COMPARATIVE MARKET STUDY**

Rafael Fortes Otero
rafael.fortes.otero@gmail.com

[Recibido 30/09/21; aceptado 14/03/22]

Resumo

Posto que non hai moitos estudos que recollan a composición e o funcionamento do sector editorial en España e logo analicen en profundidade aspectos como quen traduce e canto se traduce, elaboramos un informe o máis actualizado posible sobre a situación do sector. O informe estrutúrase en dúas partes ben diferenciadas e, ademais, recolle un estudo de mercado sobre a tradución editorial en España. Na primeira explícase e analízase a composición e o funcionamento do sector editorial e, na seguinte, estúdase quen son as persoas que traducen, canto se traduce, de que idiomas se traduce, que é o que se traduce e as razóns polas que convén asociarse. En último lugar incluímos os resultados do cuestionario que enviamos a cinco asociacións de tradutores repartidas pola xeografía española para que llelo fixesen chegar aos seus socios e socias, comparando o obtido neste cos resultados de dous cuestionarios que xa se levaran a cabo anteriormente.

Palabras clave

Estudo de mercado, mercado da tradución, sector editorial, tradución editorial.

Abstract

Since there are not many studies that analyse the composition and operation of the publishing sector in Spain and then study in depth aspects such as who translates and how much is translated, we have prepared a report as up-to-date as possible on the situation of the sector. The report is structured in two well-differentiated parts and, in addition, includes a market study on editorial translation in Spain. In the first part, the composition and functioning of the publishing sector is explained and analysed. In the second, we study who are the people who translate, how much is translated, from which languages, what is being translated and the reasons why it is advisable to associate. Finally, we include the results of the questionnaire that we sent to five translator associations spread across Spain so that they would forward it to their partners; then we compare the results in this with the results of two questionnaires that had already been carried out previously.

Key words

Market research, translation market, publishing sector, editorial translation.

1. O sector editorial

A finalidade do presente capítulo é a de ofrecer unha panorámica sobre o sector editorial analizando a actividade da tradución de libros como parte dunha ampla cadea de valor formada por diferentes actividades en que interveñen multitude de axentes moi ben diferenciados.

1.1. Concepto, axentes e funcionamento do sector editorial

Aínda que non existe unha única definición para o que se coñece como sector editorial, nós definirémolo como o conxunto de empresas que ofrecen calquera tipo de creación intelectual comprendida dentro das múltiples ramas do saber e da cultura, a través de libros físicos ou de produtos editoriais afíns. Este sector inclúe unha gran variedade de actividades, que van desde a creación intelectual do autor ou desde a detección de talento ata a posta a disposición do produto editado nas mans do público consumidor.

Trátase dunha cadea de creación de valor en que interveñen diferentes axentes, comezando polo autor ou autora do libro, que é a persoa responsable da creación do texto. Xusto despois intervén o axente literario, que é quen se encarga de atopar a oferta editorial e económica que máis lle convén ao creador ou creadora da obra. É nese intre cando entra en acción o editor ou editora e a editorial, que ademais de faceren o deseño e a maquetaxe do libro, tamén se ocupan de encargas as correccións que cómpren antes da súa impresión, incluíndo a tradución se fose necesaria. Mais as tarefas do editor ou editora e da editorial non rematan aí, pois son estes quen deben promocionar o libro para que sexa ben acollido no mercado e así potenciar as súas vendas. Non obstante, aínda faltan algúns axentes por intervir, como por exemplo os distribuidores, cuxa función é a de mediar entre a editorial e os distintos puntos de venda en que se situarán os libros. Outros axentes que interveñen nos distintos elos da produción editorial son os servizos financeiros ou os seguros.

É importante destacar que o ben que se comercializa no mercado xa non é só o libro físico (ou electrónico), senón tamén todos aqueles coñecementos e toda aquela información que nel se recolle. É dicir, o ben máis valioso, desde o punto de vista humano e desde o punto de vista económico, é a creación intelectual.

1.2. A cadea de valor

Foi Michael Porter quen introduciu o concepto teórico de «cadea de valor» como unha ferramenta útil para analizar a empresa desde un punto de vista estratéxico e dese xeito conseguir optimizar a súa rendibilidade. Este modelo representa dun xeito gráfico as actividades que realiza a empresa e que xeran valor para a clientela ou para a mesma empresa.

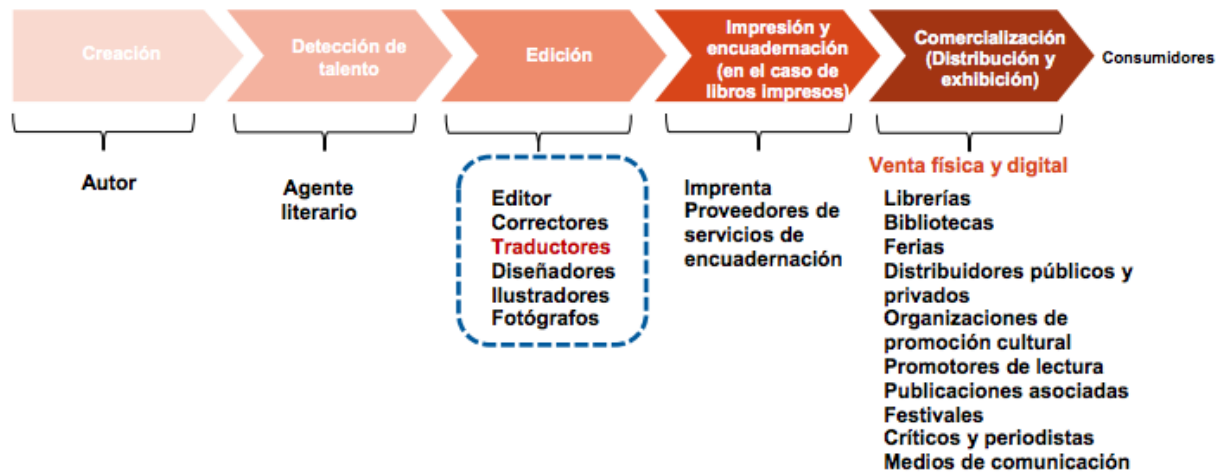

Figura 1. «Cadena de valor del Sector Editorial». Fonte: Afi, 2017, p. 6.

Na cadea de valor do sector editorial e, de forma moi xeral, se nos atemos aos datos da Federación de Gremios de Editores de España, o prezo do libro repártese do seguinte xeito: o autor ou autora e a axencia literaria adoitan percibir de forma conxunta entre un 8 % e un 10 % do prezo final do libro, aínda que poden chegar ata un 15 %; entre un 35 % e un 40 % do prezo de venda do libro destínase á edición; e as distribuidoras e puntos de venda repártense entre un 45 % e un 50 %, obtendo os comerciantes por xunto un 20 % e o punto de venda final un 30 %.

Non obstante, este reparto do prezo do libro entre os diferentes axentes semella ter data de caducidade debido á aparición de Internet; na actualidade é moi sinxelo para o lector ou lectora acceder directamente a un libro en liña e descargalo. Isto, sen ningunha dúbida, fará que a cadea de valor mude ou, polo menos, o reparto de diñeiro entre os diferentes axentes.

1.3. O grao de concentración

O sector editorial rexistrou no ano 2019 unha facturación de 2 420,64 millóns de euros, un 2,4 % máis ca o ano anterior, segundo a publicación da Federación de Gremios de Editores de España (FGEE), Comercio Interior del Libro en España 2019. Pero, realmente, como se repartiu esta facturación entre as diferentes empresas que conforman o sector?

Las editoriales más grandes. Aquellas que facturan más de 60 millones de euros, concentran el 39,4 % de la cifra de facturación total, y las grandes, que facturan de 18 a 60 millones de euros, suponen el 22,6 %. Las editoriales medianas y pequeñas, en conjunto, suponen el 38,0 % restante (FGEE 2020, p. 59).

En millones de euros	2015	2016	2017	2018	2019	% Variación 2019/2018
Total	2.257,07	2.317,20	2.319,36	2.363,90	2.420,64	2,4
Muy grande	891,82	911,18	898,96	922,37	954,85	3,5
Grande	496,59	516,20	526,33	539,14	546,02	1,3
Mediana	584,87	600,43	578,03	580,06	592,09	2,1
Pequeña	283,79	289,39	316,05	322,33	327,68	1,7

Figura 2. «Cifra de facturación en el mercado interior (por tamaños). En absolutos». Fonte: FGEE 2020, p. 59.

A cuestión está en que o grupo de editoriais dun tamaño importante, estando formado este por poucas empresas, conta cunha grandísima cota de mercado (62 % da cota se sumamos as empresas grandes e as moi grandes). Iso permítelles ter todo o poder de negociación ao contratar tradutores e tradutoras, por exemplo.

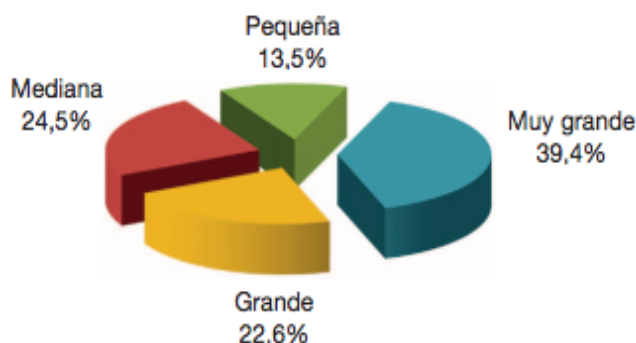

Figura 3. «Cuota de mercado en 2019 en el mercado interior según el tamaño de la empresa». Fonte: FGEE, 2020, p. 60.

Cómpre destacar tamén a relación entre o tamaño das empresas e a antigüidade. Polo xeral, as grandes editoriais, as que se distribúen o poder de mercado, son as que máis tempo levan no sector. Isto, unido á aparición de novos competidores sen moita experiencia, provoca que o grao de concentración deste sector sexa moi forte.

1.4. O sector en cifras

Para comentar as cifras que manexa o sector é necesario referirse á *Panorámica de la edición española de libros*, informe elaborado cada ano pola *Dirección General del Libro y Fomento de la Lectura* a través da *Subdirección General de Promoción del Libro, la Lectura y las Letras Españolas*, a partir dos datos achegados pola *Agencia del ISBN*, cuxa titularidade e xestión corresponde á Federación Española de Gremios de Editores de España. O estudo ofrécenos unha especie de «radiografía de los diversos indicadores implicados en la edición y constituye una importante fuente de información y una herramienta de consulta indispensable para conocer, analizar y valorar la realidad del sector del libro en nuestro país» (Gálvez Salvador, 2020, p. 7). A última publicación dispoñible é a *Panorámica de la edición española de libros 2019*. Polo tanto, amosaremos e compararemos as cifras máis significativas dese ano coas do ano anterior, o 2018.

No ano 2019, por exemplo, experimentouse un aumento da produción dun 10,9 % con respecto ao ano anterior, pasando de 81 228 ISBN rexistrados e catalogados no ano 2018 a 90 073 no 2019.

A edición de libros en soporte papel aumentou un 7,3 % con respecto ao ano 2018, do mesmo xeito que o fixo a edición electrónica, que rexistrou un incremento do 21,5 %, representando así o 27,5 % do total da produción. Cómpre destacar tamén que, dentro da edición electrónica, os libros dixitais experimentaron un aumento do 26,1 %, pasando a representar o 96,2 % dos rexistros electrónicos.

O número de ISBN catalogados correspondentes á edición de carácter público experimentou no ano 2019 un aumento con respecto ao ano anterior, pasando de representar o 9,2 % dos libros inscritos no ISBN ao 9,6 %. Isto significa que a edición privada pasou a representar nese mesmo ano o 90,4 % da produción.

Por materias rexistráronse aumentos en libros de texto (11,4 %), en infantil e xuvenil (26,1 %), en creación literaria (27,7 %), en ciencias sociais e humanidades (4,7 %), en tempo libre (9,6 %) e noutros (12,4 %). Non obstante, produciuse un descenso nos libros de ciencia e tecnoloxía (7,8 %).

No que concirne ás linguas de publicación, nese mesmo ano 2019, o 93 % dos libros editáronse en linguas españolas, o 5,1 % noutras linguas e o 1,9 % foron libros multilingües. Con respecto a ese 93 %, o español foi a máis editada, cun 87 %, seguida do catalán (8,3 %), o valenciano (1,6 %), o galego (1,5 %), o éuscaro (1,5 %) e o asturiano (0,1 %). As traducións representaron o 14,7 % da produción editorial española, sendo o inglés, cun 48,3 %, a lingua máis traducida.

No que atinxe á produción de ISBN por comunidades autónomas, Madrid e Cataluña representaron o 59 % do total, cunha participación do 30,5 % para Madrid e do 28,5 % para Cataluña. A continuación estaría Andalucía (16,7 %) e a Comunidade Valenciana (7,7 %).

2. A tradución editorial

Explicado o sector editorial, chega o momento de centrarnos no que de verdade nos interesa: a tradución editorial. Non obstante, sendo conscientes de que o tema pode ser moi extenso, só comentaremos aquela información e aqueles datos que cremos que son de vital importancia para todas as persoas que aínda non coñecen este mundo. O segundo capítulo do estudo analizará o perfil da persoa que traduce, o volume de traducións que se realizan, os idiomas aos que se traduce, o que se traduce e as diferentes asociacións profesionais, así como a súa importancia para o sector.

2.1. Quen traduce?

Debido á falta de información máis recente sobre as persoas que traducen, analizaremos os datos que nos proporcionan o *Libro Blanco de la traducción en España*, do ano 1997, e o *Libro Blanco de la traducción editorial en España*, do ano 2010. Evidentemente, as cifras xa non son as mesmas na actualidade, pero tanto as de 1997 como as de 2010 poden

servirnos para comparar e analizar os distintos tipos de mudanzas que experimentou o sector en canto ao xénero, á idade, ao nivel de formación e á dedicación profesional das persoas que traducen.

En 1997, a distribución por sexos evidenciaba unha maior presenza de homes ca de mulleres no gremio dos profesionais da tradución, mentres que en 2010, a situación era totalmente distinta.

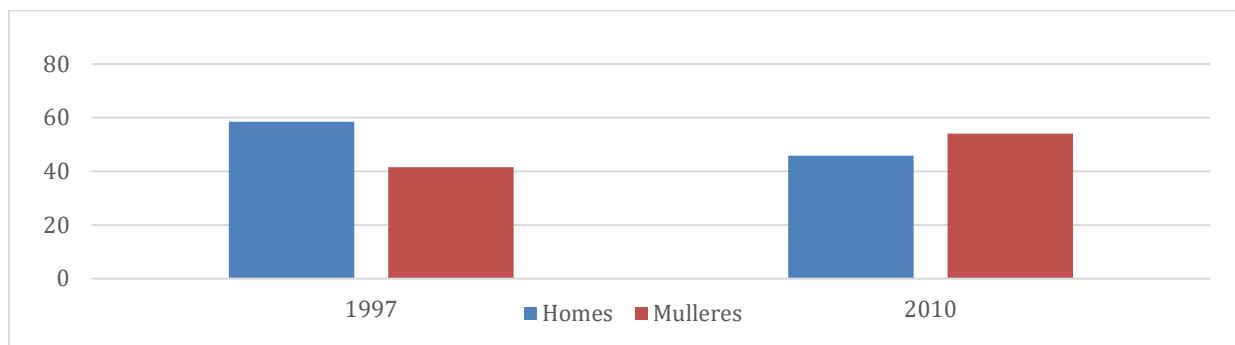

Figura 4. «Distribución por sexos». Fonte: Elaboración propia a partir de datos de ACE Traductores, 1997, p. 34 e de ACE Traductores, 2010, p. 47.

En canto á distribución por idades, no *Libro Blanco de la traducción en España*, de 1997, infórmase de que «la edad media del colectivo es de cuarenta y siete años y medio» (ACE Traductores, 1997, p. 36), mentres que no *Libro Blanco de la traducción editorial en España*, de 2010, se di que a idade media está nos corenta e seis anos con vinte e cinco. Non deixa de ser curioso que en 13 anos que hai de diferenza entre a elaboración dun informe e o outro, a media de idade (bastante elevada se se compara con outros grupos profesionais) apenas mudase.

	1997		2010	
	Número	%	Número	%
Menos de 26 anos			6	1
De 26 a 35 anos	47	17,2	128	20,8
De 36 a 45 anos	82	29,9	183	29,8
De 46 a 55 anos	74	27,0	162	26,4
De 56 a 65 anos	38	13,9	102	16,6
Máis de 65 anos	27	9,9	33	5,4
Non consta	6	2,2		
TOTAL	274	100	614	100

Figura 5. «Distribución por tramos de idade». Fonte: Elaboración propia a partir de datos de ACE Traductores, 1997, p. 36 e de ACE Traductores, 2010, p. 47.

É interesante destacar tamén que no *Libro Blanco de la traducción en España*, de 1997, a distribución por idades non facía diferenza ningunha entre homes e mulleres, algo que si se fai no *Libro Blanco de la traducción editorial en España*, de 2010, e que nos permite sacar varias conclusións: por unha banda, son as mulleres as que ocupan un maior espazo dentro do sector, «con la consiguiente realidad de que este grupo se puede decir que es el presente y el futuro de la profesión» (ACE Traductores, 2010, p.

48); e pola outra, confírmase o crecente envellecemento que está a padecer o grupo dos varóns.

No que concirne á distribución por nivel académico, cómpre salientar que os profesionais da tradución non teñen unha titulación única e específica. Con todo, o que non mudou desde o 1997 ata o 2010 foi o nivel académico deste colectivo, xa que segue a ser moi elevado. No *Libro Blanco de la traducción en España* de ACE Traductores (1997, p. 38), fálase de que preto do 80 % dos tradutores e das tradutoras conta cunha titulación universitaria superior e, dese 80 %, o 32,2 % son doutores e o 67,8 % licenciados. No *Libro Blanco de la traducción editorial en España*, do 2010, as cifras son semellantes: «el 87,3 % tiene una licenciatura y un 50,3 % tiene, además, una titulación superior a ésta» (ACE Traductores, 2010, p. 48). Este alto nivel académico con que contan os tradutores e as tradutoras debía, cando menos, valorizar a profesión, aínda que non sempre é así, dada a posibilidade de que moitas das persoas que contratan servizos de tradución prioricen o prezo sobre a calidade.

	Número	%
Doctor	67	24,5
Licenciado	141	51,5
Diplomado	29	10,6
Niveles superiores de idiomas	12	4,4
Estudios medios	14	5,1
Otros	1	0,4
No consta	10	3,6
TOTAL	274	100,0

Figura 6. «Distribución por nivel académico». Fonte: ACE Traductores, 1997, p. 38.

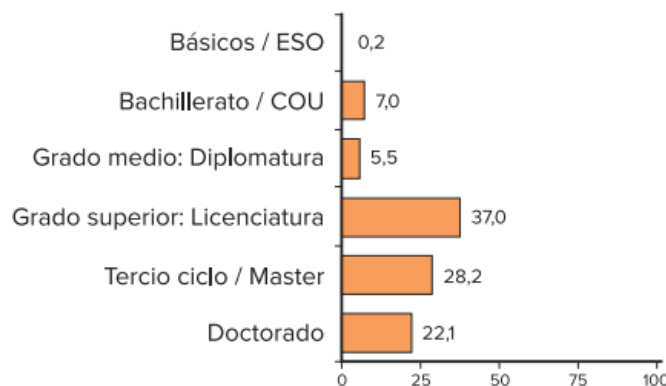

Figura 7. «Niveles de formación». Fonte: ACE Traductores, 2010, p. 48.

O que se amosa nas dúas gráficas anteriores, segundo ACE Traductores (2010, p. 48), non é máis ca o resultado de tres factores determinantes: o aumento das promocións de titulados nas Facultades de Tradución e Interpretación, a maior dedicación á especialización debido á competencia (segundo a mentalidade dominante) e a maior dedicación aos estudos especializados para entrar máis tarde no mundo laboral.

Por último, con respecto á dedicación profesional das persoas que traducen, o máis destacable é que, a pesar do aumento da demanda de traballo dentro do sector, son poucos os tradutores e as tradutoras que poden vivir exclusivamente do oficio. A busca de menores custos por parte das entidades contratantes é unhas das principais razóns.

Sólo una cuarta parte (25,5 %) de los profesionales consultados se dedica en exclusiva a la traducción. Un 74,5 % comparte la traducción con otras dedicaciones profesionales. La dedicación en exclusividad a la traducción es un indicador de la situación de esta ocupación en el mercado de trabajo en un momento dado. (ACE Traductores, 1997, p. 38).

Esta situación da que se falaba en 1997 apenas mudou en 13 anos que pasaron desde a publicación do *Libro Blanco de la traducción en España* do ano 1997 ata a do *Libro Blanco de la traducción editorial en España* do ano 2010. De feito, segundo ACE Traductores (2010, p. 48), a porcentaxe de persoas que se dedican en exclusiva á tradución no momento en que se realiza o estudo é dun 37,5 %, e a de persoas que non se dedican en exclusiva é dun 62,5 %. Un aumento de 12 puntos porcentuais indícanos que as condicións de traballo das persoas que desenvolven a súa actividade no sector non mellorou co paso do tempo.

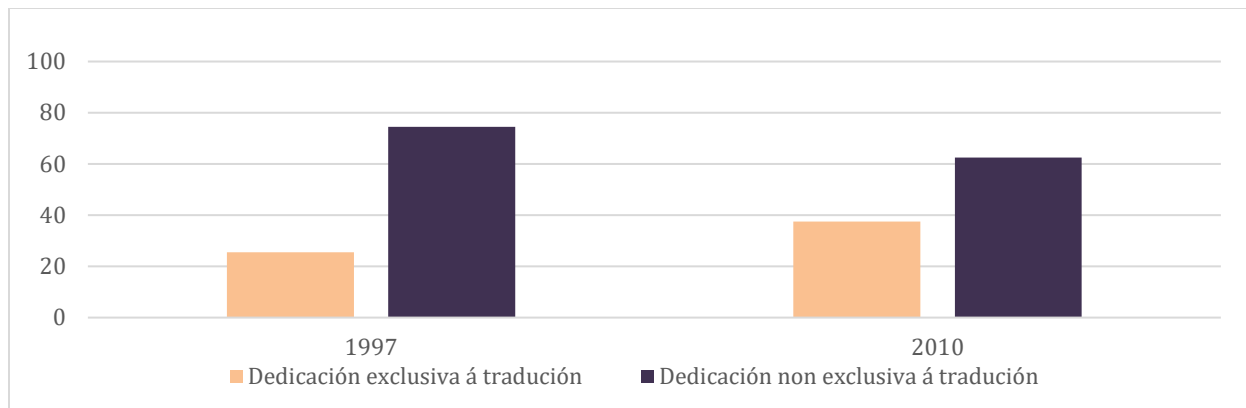

Figura 8. «Dedicación profesional». Fonte: Elaboración propia a partir de datos de ACE Traductores, 1997, p. 38 e de ACE Traductores, 2010, p. 49.

2.2. Canto se traduce?

Os datos que imos utilizar baséanse na *Panorámica de la edición española de libros 2019*. Como xa dixemos na primeira sección, as traducións representaron no ano 2019 o 14,7 % do total da produción española, o que supón un descenso do 4,6 % no número de títulos traducidos con respecto ao ano anterior, o 2018.

Con todo, o que de verdade nos interesa, e así analizaremos no seguinte punto, son as linguas ás que se traduce no sector español do libro. Neste sentido, cómpre aclarar que cando falamos de produción española non só nos referimos ao español como lingua, senón a todas as linguas do territorio; e no que respecta ás traducións, non só nos cinguímos

a aquelas escritas orixinalmente nunha lingua estranxeira, senón que incluímos tamén as traducións entre as distintas linguas do territorio.

2.3. De que idiomas se traduce?

Unha vez establecido que en España a tradución editorial segue gozando dunha saúde exemplar (14,7 % da produción total), interesa descender ao detalle. Neste subapartado analizaremos, daquela, de que idiomas se traduce.

Segundo a *Panorámica de la edición española de libros 2019*, as traducións do inglés representaron no ano 2019 un 48,3 % do conxunto da obra traducida, mentres que as traducións de linguas españolas supoñen o 16,7 % (Ministerio de Cultura y Deporte, 2020, p. 27). As seguintes son as cifras de tradución entre as diversas linguas do territorio español:

Las cifras de traducción entre las diversas lenguas españolas reflejan, como en años anteriores, el predominio del castellano, que es el idioma más traducido al catalán (450 títulos), al euskera (189 títulos), al valenciano (145 títulos), al gallego (81 títulos) y al asturiano y aragonés (1 título), seguido por el catalán (del que se han traducido 284 títulos al castellano, 7 al gallego, 6 al euskera, 2 al valenciano y 1 al aragonés). Del euskera se tradujeron 25 títulos al castellano, 2 al catalán y 1 al gallego y valenciano; y del gallego, 23 al castellano, 4 al catalán y 3 al euskera. (Ministerio de Cultura y Deporte, 2020, p. 27).

Nas seguintes dúas táboas podemos observar dun xeito gráfico os datos que acabamos de comentar. E non só os do ano 2019, tamén os dos anos 2015, 2016, 2017 e 2018, o que nos permite ver a evolución das linguas de que se traduce.

Lenguas	2015	2016	2017	2018	2019
Inglés	8,4	8,2	10,8	8,0	7,1
Castellano	2,2	2,3	2,5	2,2	1,9
Francés	1,8	1,7	2,0	2,3	1,8
Japonés	0,7	0,6	0,8	1,2	1,0
Italiano	0,8	1,0	2,3	0,7	0,8
Alemán	0,9	0,7	0,8	0,8	0,6
Catalán	0,5	0,5	0,6	0,4	0,4
Portugués	0,2	0,2	0,2	0,2	0,1
Sueco	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1
Latín	0,1	0,1	0,1	0,1	0,1

Figura 9. «Porcentaje de lenguas traducidas sobre la producción total». Fonte: Ministerio de Cultura y Deporte, 2020, p. 27.

Lenguas	2015	2016	2017	2018	2019
Inglés	51,7	50,7	51,1	47,1	48,3
Castellano	13,3	14,3	11,9	13,2	13,0
Francés	10,9	10,8	9,5	13,6	12,0
Japonés	4,6	3,8	3,6	6,9	7,1
Italiano	4,9	6,1	11,0	4,3	5,5
Alemán	5,3	4,1	3,7	4,5	4,2
Catalán	3,0	3,0	2,6	2,6	3,0
Portugués	0,9	1,1	1,0	1,2	1,0
Sueco	0,4	0,6	0,6	0,5	0,8
Latín	0,4	0,4	0,3	0,3	0,6

Figura 10. «Porcentaje de lenguas sobre los libros traducidos». Fonte: Ministerio de Cultura y Deporte, 2020, p. 28.

2.4. Que se traduce?

A seguinte táboa, sacada do citado informe sobre a edición española de libros do 2019, ofrécenos datos tan interesantes como o número de ISBN que se lle concederon a cada sector ou a variación porcentual con respecto ao ano 2018. Ademais, tamén nos achega a porcentaxe de traducións de cada subsector.

Subsectores	ISBN concedidos	Variaciones en % 19/18	% que representan	
			Traducciones	Sobre oferta total
Infantiles y juveniles	10.052	+26,1	27,3	11,2
Libros de texto	5.776	+11,4	6,2	6,4
Creación literaria	21.895	+27,7	17,4	24,3
Ciencias sociales y humanidades	32.717	+4,7	8,3	36,3
Científicos y técnicos	10.544	-7,8	5,6	11,7
Tiempo libre	7.116	+9,6	35,6	7,9
Otros	1.973	+12,4	23,0	2,2
Total	90.073	+10,9	14,7	100,0

Figura 11. «ISBN concedidos en 2019 según subsectores de edición». Fonte: Ministerio de Cultura y Deporte, 2020, p. 48.

Nela observamos que os libros de tempo libre constitúen o subsector con maior porcentaxe de traducións (35,6 %), onde destacan o inglés (45,8 %), o xaponés (34,2 %), o francés (10,7 %) e o español (3,4 %) como idiomas dos que se traduce. Os libros infantís e xuvenís conforman o segundo subsector con maior porcentaxe de traducións (27,3 %), no que destacaron o inglés (43,9 %), o francés (17,5 %), o español (17,4 %) e o alemán (4,8 %) entre as linguas de procedencia. No terceiro posto dos subsectores con maior porcentaxe de traducións atópanse os libros de creación literaria (o 17,4 % dos libros editados neste subsector son traducións), onde existe un claro predominio do inglés (51,8 %), seguido

polo español (11,2 %), o francés (10,8 %), o italiano (5 %) e o alemán (4,8 %). No subsector dos libros de ciencias sociais e humanidades a obra traducida situouse no 8,3 % e as linguas máis traducidas foron o inglés (54,8 %), o francés (11,6 %), o español (10,6 %), o italiano (7,3 %) e o alemán (5,9 %). Os libros de texto traducidos foron moi poucos (6,2 %), e entre os idiomas máis traducidos estiveron o español (85,8 %), o inglés (6,1 %) e o francés (3,9 %). Nunha situación aínda máis desconcertante atópanse os libros científicos e técnicos, cuxa obra traducida representou un 5,6 % da oferta total do subsector, sendo o inglés (59,6 %), o español (17,5 %), o francés (7,3 %) e o alemán (5,8 %) os idiomas traducidos máis destacables.

Estes son os subsectores que decidiu destacar a *Panorámica de la edición española de libros 2019*, pero aínda quedarían 1973 ISBN rexistrados cuxas traducións representan un 23 % dos libros editados neste apartado, que recibe o nome de «otros».

Estes datos sérvennos para aclarar que a persoa que traduce libros non ten por que traducir literatura. Non podemos obstinarnos en chamarlles aos tradutores ou ás tradutoras de libros tradutores literarios, pois un tradutor ou tradutora de libros é aquela persoa que traduce unha obra de calquera tema, non só de literatura.

2.5. Asociacionismo e profesionalización

Ao analizar a situación do sector, cómpre ter en conta a existencia dunha gran variedade de asociacións profesionais, que é un factor de vital importancia para «calibrar el grado de profesionalización, la progresiva especialización y el reconocimiento del trabajo en cuanto al cumplimiento de las condiciones legales y de remuneración y consideración social» (ACE Traductores, 2010, p. 59).

As máis salientables son: ACE Traductores, ACEC (Associació Col·legial d'Escriptors de Catalunya), APTIC (Associació Professional de Traductors i Intèrprets de Catalunya), AELC (Associació d'Escriptors en Llengua Catalana), ASETRAD (Asociación Española de Traductores, Correctores e Intèrpretes), EIZIE (Euskal Itzultzaile Zuzentzaile eta Interpretteen Elkarte), AGPTI (Asociación Galega de Profesionais da Tradución e da Interpretación) e ASATI (Asociación Aragonesa de Traductores e Intèrpretes).

Dito isto, cómpre destacar os seguintes datos que nos proporciona o *Libro Blanco de la traducción editorial en España*, do 2010:

1. Mayoría de tradutores asociados (56,9% frente al 43% no asociados).
2. De entre los asociados, predominio de la única asociación de tradutores de libros de ámbito estatal (ACE Traductores).
3. Pujanza y diversidad de las asociaciones catalanas.
4. La mayoría de los tradutores asociados sólo son miembros de una asociación; lo son de dos o más asociaciones quienes compaginan la pertenencia a una estatal y a otra autonómica o bien trabajan en distintos campos de la traducción. (ACE Traductores, 2010, p. 60).

3. Estudo comparativo do mercado da tradución editorial en España

O punto que se acaba de tratar condúcenos a este apartado, onde se analizan os resultados dun cuestionario enviado a diversas asociacións para que llelo remitisen aos seus socios e socias, co obxectivo de valorar unha vez máis a importancia do asociacionismo dentro do sector.

O noso estudo comparativo ten como punto de partida dous cuestionarios: o de Silvia Roiss (curso académico 1999/2000) e o de Cristina Lozano (2011). O primeiro, recollido en *Desarrollo de la competencia traductora. Teoría y práctica del aprendizaje constructivo* (Roiss, 2008, p. 5-9), buscaba saber cal era a carga de tradución inversa no mercado da tradución en España. Para iso, envioulles un cuestionario a 500 axencias de tradución e tradutores profesionais repartidos por distintos lugares da xeografía española, recibindo un total de 100 cuestionarios completos. O segundo partía do anterior e comparaba os datos de Roiss cos obtidos por Lozano no seu TFG *Estudio de Mercado sobre la Traducción en España*.

O noso obxectivo é, polo tanto, comparar os datos do 1999/2000 e os do ano 2011 cos datos que obtivemos no ano 2019, sempre que sexa posible. Dese xeito seremos quen de analizar as mudanzas máis importantes no ámbito da tradución editorial.

3. 1. O noso estudo

Vinte anos despois daquel primeiro cuestionario levado a cabo por Silvia Roiss e oito anos despois daquel segundo levado a cabo por Cristina Lozano, decidimos realizar outro para comprobar cales foron os principais cambios dentro da tradución editorial. O cuestionario orixinal de 1999/2000 estaba integrado por cinco preguntas, e o de 2011 por esas mesmas cinco preguntas e por sete máis. Con todo, consideramos que esas doce preguntas non eran suficientes, sobre todo porque ían dirixidas á tradución en xeral, e non á tradución editorial, polo que ademais de modificar lixeiramente algunhas delas, tamén decidimos engadir unhas cantas máis.

A diferenza dos cuestionarios de que partimos, que foran enviados a 500 e a 175 axencias de tradución e tradutores profesionais, respectivamente, nós enviámosllelo a cinco asociacións de tradutores (ACETT, AGPTI, ASETRAD, APTIC e EIZIE) repartidas por toda a xeografía española para que llelo fixesen chegar aos seus socios e ás súas socias e, dese xeito, contar cun importante número de respostas. No entanto, o feito de enviárllelo a estas cinco asociacións non nos permite saber con exactitude o número total de persoas que recibiron o cuestionario; o que faremos máis adiante será buscar o número de socios e de socias con que conta cada asociación e realizar unha estimación, sendo conscientes de que haberá persoas que pertencen a varias delas.

O cuestionario de Silvia Roiss estaba composto polas seguintes cinco preguntas:

1. ¿Cuál es el porcentaje de traducción INVERSA que realiza Ud. en su vida profesional?
2. ¿Qué clase de textos traduce Ud. del español a otra lengua extranjera?

3. Todas las Facultades de Traducción en España ofrecen asignaturas de traducción del español hacia una lengua extranjera. ¿Cree Ud. que tienen razón de ser, o el único fin de impartir este tipo de clases consiste en la mejora de la lengua extranjera, ya que no se debe traducir a un idioma que no sea el materno?
4. ¿Qué tipo de estudios ha realizado Ud.?
5. ¿Cómo lleva a cabo los trabajos de corrección en traducción INVERSA?

Cristina Lozano engadiu sete máis:

6. Es Ud.: autónomo, traductor en plantilla, otros.
7. Es Ud.: especialista, generalista.
8. En caso de ser especialista ¿en qué campo?
9. ¿Cuál es el porcentaje de traducción DIRECTA que realiza Ud. en su vida profesional?
10. ¿Qué clase de textos traduce Ud. de una lengua extranjera al español?
11. ¿Qué clase de textos traduce Ud. de una lengua extranjera a otra lengua extranjera?
12. ¿Cuál es el porcentaje de traducción que realiza Ud. para clientes que se encuentran en otro país?

O noso cuestionario quedou composto, daquela, por 13 preguntas, a saber:

1. Que estudos realizou vostede?
2. É vostede: autónomo ou autónoma, tradutor ou tradutora no cadro de persoal dunha axencia de tradución, outro.
3. É vostede: especialista en multitude de campos, especialista nun campo determinado.
4. No caso de ser especialista nun campo determinado, en cal o é?
5. Algunha vez ao longo da súa carreira profesional traballou como tradutor/a para o sector editorial?
6. Cal é a porcentaxe de tradución DIRECTA que realiza vostede na súa vida profesional?
7. Que clase de textos traduce vostede dunha lingua estranxeira ao español, galego, catalán ou éuscaro?
8. Como leva a cabo os traballos de corrección en tradución DIRECTA?
9. Cal é a porcentaxe de tradución INVERSA que realiza vostede na súa vida profesional?
10. Que clase de textos traduce vostede do español, galego, catalán ou éuscaro a unha lingua estranxeira?
11. Como leva a cabo os traballos de corrección en tradución INVERSA?
12. Algunha vez ao longo da súa carreira profesional traduciu para o sector editorial algo dunha lingua estranxeira a outra lingua estranxeira?
13. Todas as Facultades de Tradución en España ofrecen materias de tradución do español a outra lingua estranxeira. Cre vostede que teñen razón de ser, ou o único fin de impartir este tipo de clases consiste na mellora da lingua

estranxeira, xa que non se debe traducir a un idioma que non sexa o materno?

A circular e o cuestionario redactáronse en catro idiomas distintos (galego, español, catalán e éuscaro), xa que unha das asociacións ten a sede en Vigo (AGPTI), dúas delas en Madrid (ACE Traductores e ASETRAD), outra en Barcelona (APTIC) e a quinta e última en Donostia (EIZIE). Ben é certo que poderíamos dirixirnos a todas elas en español, pero pensamos que o xusto era facelo tamén en galego, catalán e éuscaro¹. Un pequeno xesto a favor de todas aquelas linguas e de todos aqueles falantes que a miúdo non gozan do recoñecemento que realmente merecen. Cómpre sinalar que, para a redacción en catalán e en éuscaro, contamos coa colaboración de varios compañeiros e compañeiras.

Co obxectivo de facilitarlles a tarefa a todas aquelas persoas que decidisen responder as preguntas, o formato que acordamos utilizar foi a ferramenta de Google Docs, que nos permite realizar formularios con diferentes tipos de respostas (única, múltiple, redactada etc.)². Deste xeito, simplemente houbo que engadir un vínculo que levase ao cuestionario no correo electrónico que lles enviamos ás diferentes asociacións. Este sistema, utilizado tamén por Cristina Lozano no seu TFG, contraponse ao utilizado por Silvia Roiss no curso académico 1999/2000, quen lles remitira o cuestionario por correo tradicional ás distintas empresas e profesionais.

Con respecto aos resultados do cuestionario, que se analizan no seguinte apartado do traballo, é necesario poñer de relevo varias cousas. Se nos fixamos nos datos anteriores, vemos que no curso académico 1999/2000 e no ano 2011 só responderon o cuestionario o 20 % e o 30 %, respectivamente de todas aquelas persoas que o recibiran. Nesta ocasión, como dixemos antes, resulta complicado saber o número exacto de persoas que o recibiron. O único que podemos facer é anunciar a suma total dos socios e socias das cinco asociacións para calcular o número de participantes. Así pois, o noso cuestionario chegou aproximadamente a 2500 persoas e responderon exactamente 59. Unha cifra baixa, aínda que entendible, pois o prazo que se deu para responder foi de oito días (desde o 19 de xuño de 2019 ata o 27 dese mesmo mes).

3. 2. Resultados comparados

Analizar e comparar (sempre que sexa posible) os datos obtidos cos dos cuestionarios realizados por Roiss e Lozano permitiranos saber se houbo cambios significativos, tendo sempre moi presente que aqueles dous cuestionarios trataban sobre a tradución en xeral, e non só sobre a tradución editorial. Cómpre aclarar que, para non limitar tanto o noso cuestionario, todos os profesionais puideron responder a unha serie de preguntas, mentres que outras están dirixidas unicamente a aquelas persoas que traballaron algunha vez no sector do noso estudo.

O primeiro será examinar o perfil das persoas que participaron no cuestionario. No que respecta aos estudos realizados polos profesionais, podemos dicir que se observa un enorme cambio, sobre todo cos resultados obtidos en 1999/2000. Hai 20 anos a maioría dos

¹ Véxase Anexo I.

² Véxase Anexo II.

tradutores e das tradutoras viñan de filoloxía; isto débese a que a implantación dos estudos de tradución e interpretación nas universidades españolas tivo lugar en 1992. Polo tanto, cando se lanzou o primeiro cuestionario eran só cinco as promocións que tiveran a ocasión de incorporarse ao mercado. No ano 2011 a situación era semellante á actual, pois o 73 % dos que participaron no cuestionario afirmaban ter estudos de tradución e interpretación, «seguidos de un 22 % en filoloxía, 18 % outros estudos [...] y el 6 % filología hispánica» (Lozano Argüelles, 2011, p. 37). Actualmente, o 62,7 % afirma ter estudos de tradución e interpretación, o 20,3 % de filoloxía, o 3,4 % de filoloxía hispánica e o 13,6 % restante doutros estudos como poden ser dereito, turismo, comunicación audiovisual ou xeografía e historia. Mesmo houbo quen afirmou contar con tradución e interpretación e cunha filoloxía.

Seguindo co perfil dos profesionais da tradución, é importante destacar que do mesmo xeito ca hai oito anos, existe un claro predominio de persoas autónomas. No ano 2011, o 63 % afirmaba ser autónomo ou autónoma, mentres que só o 12 % dicía formar parte do cadro de persoal dunha axencia de tradución. O 25 % restante eran, sobre todo, directores ou propietarios de axencias de tradución. No ano 2019, o 79,7 % afirma ser autónomo ou autónoma, seguido dun 6,8 % que forma parte do cadro de persoal dunha empresa. O restante, un 13,5 %, traballa principalmente na Administración pública ou compaxina varios traballos.

A última cuestión relacionada co perfil dos tradutores e das tradutoras fai alusión aos textos que traducen. Isto é, se son especialistas en multitude de campos ou se son especialistas nun campo determinado. No ano 2011, o 61 % afirmaba ser especialista nun campo en concreto, mentres que o 39 % traballaba en multitude de campos. A situación en 2019 é ben distinta, pois o 76,3 % afirma ser especialista en multitude de campos e o 23,7 %, nun en concreto. Entre estes últimos, o campo máis destacado é o da tradución editorial.

Ante a pregunta de se algunha vez ao longo da súa carreira profesional traballaran como tradutores ou tradutoras para o sector editorial, o 72,9 % afirmou telo feito algunha vez, mentres que o 27,1 % restante comentou que nunca o fixera. Podemos dicir entón que gran parte das persoas que traducen si que saben o que é traballar neste sector en cuestión.

De novo, e antes de seguir comparando os datos dos tres cuestionarios, vémonos na obriga de lembrar que os dous primeiros trataban sobre a tradución en xeral, mentres que o noso se centra unicamente na tradución editorial. Polo tanto, trátase dunha comparación entre calquera tipo de tradución e a tradución nun sector específico, como é o do noso informe.

Con relación á tradución directa, no ano 2011, todas as persoas que participaron no cuestionario de Cristina Lozano afirmaban facer traducións cara á súa lingua materna. Na actualidade ocorre o mesmo; de feito, o 100 % dixo que realizaba traducións cara á súa lingua materna, en maior ou en menor medida. Deste 100 %, o 60,4 % comenta realizar máis da metade das encargas que lle chegan cara á súa lingua nai.

En canto aos tipos de textos que se traducen dunha lingua estranxeira a español, galego, catalán ou éuscaro, démoslles aos participantes dez opcións, seguindo a Clasificación Decimal Universal, que é un sistema de clasificación do coñecemento que xorde da necesidade de ordenar e clasificar as obras nas bibliotecas. Deste xeito, o 54,2 % afirma traducir textos literarios, mentres que o 45,8 % restante non destaca ningún outro tema en particular e, de feito, tres dos tipos de textos que ofrecemos como opcións nin sequera foron marcados por ningún dos participantes.

A seguinte pregunta do noso cuestionario tampouco foi feita por Silvia Roiss nin por Cristina Lozano, e fai referencia á forma en que os profesionais levan a cabo os labores de corrección en tradución directa. Pois ben, o 77 % dos participantes asegurou que a tradución era revisada por outra persoa, mentres que tan só o 12,5 % afirmou traballar en equipo. O 10,5 % que resta realiza os traballos de corrección pola súa propia conta.

Con relación á tradución inversa é preciso comentar que, a día de hoxe, o 84 % dos profesionais si que realiza esta modalidade na súa vida profesional. As porcentaxes de volume de traballo son as seguintes: para un 62 % a tradución inversa supón menos dun 10 % do seu volume de traballo, para un 6 % as traducións cara a unha lingua estranxeira constitúen menos dunha cuarta parte das encargas, para un 8 % representaría ao redor dun terzo e para o 6 % restante máis da metade das traducións son en dirección inversa. Podemos deducir entón que o 16 % dos profesionais non realiza en ningún momento traducións inversas. Se comparamos estas cifras coas que obtivo Cristina Lozano no ano 2011, obsérvase un lixeiro aumento do número de profesionais que realiza encargos cara a unha lingua estranxeira: do 75 % ao 84 %. Non obstante, se examinamos os resultados do cuestionario de Silvia Roiss, a cifra é case a mesma (84,44 %).

Polo que aos tipos de textos que se traducen en inversa respecta, o cuestionario ofrécenos os seguintes datos: o 45,2 % declara traducir da súa lingua nai a unha estranxeira textos de xeneralidades, ciencia e coñecemento, organización, información, documentación, enciclopedias, biblioteconomía, institucións, documentos e publicacións; o 19,4 % textos de ciencias sociais, estatística, política, economía, comercio, dereito, goberno, asuntos militares, benestar social, seguros, educación e folclore; e o 12,9 % textos de arte, xogos, espectáculos e deportes. O 22,5 % restante repártese entre as outras opcións, aínda que, de igual xeito ca na tradución directa, hai varios tipos de textos que ningunha persoa marcou.

No que á corrección das traducións inversas se refire, existe unha gran semellanza cos datos recollidos no curso 1999/2000. Por aquel entón, preto do 65 % das correccións de tradución inversa eran feitas por persoas nativas da lingua de chegada, e o resto dividíase entre os que facían o traballo en equipo e os que non traballaban cun revisor. No ano 2011, pola contra, a porcentaxe de profesionais que se servían de nativos para facer as correccións baixaba ata o 45 %, mentres que o 25 % facía o traballo en equipo e só o 6 % afirmaba revisar a súa propia tradución. Actualmente, a maioría segue a servirse de nativos para levar a cabo as revisións (67,6 %). O 17,6 % traballa en equipo e só un

11,8 % revisa a súa propia tradución. O 3 % restante declara utilizar outros métodos para revisar e corrixir as encargas de tradución.

Unha das preguntas que incorporamos ao noso cuestionario é a de se algún dos profesionais da tradución tivo que realizar para o sector editorial algunha encarga dunha lingua estranxeira a outra lingua estranxeira. E aínda que un 91,7 % respondeu que non, como era de esperar, un 8,3 % si realizou este tipo de traballo.

Por último, gustaríanos trasladar a opinión dos tradutores e das tradutoras sobre o ensino da tradución inversa nas universidades en España. A maioría das persoas pronúncianse a favor deste tipo de materias, pois venas como algo necesario para poder competir no mercado, xa que as técnicas que se deben utilizar son ben diferentes, aínda que, ao mesmo tempo, recoñecen ter pouca carga de traballo de tradución inversa. Unha cantidade de participantes moi significativa coincide tamén en que esta materia pode ser moi útil para mellorar a lingua estranxeira, pero tamén para aprender a utilizar outras ferramentas, como poden ser as terminolóxicas. Tamén hai quen asegura que unha tradución só debe facerse dunha lingua estranxeira á lingua ou linguas nai, pois do contrario a calidade será sempre inferior. E por último, outro grupo pensa que non deberían impartirse esta materia, pois considera que outros contidos poderían resultar moito máis interesantes e útiles. Se comparamos os nosos datos cos resultados que obtivo Silvia Roiss no curso 1999/2000 e cos que obtivo Cristina Lozano en 2011, vemos que son bastante semellantes, a pesar de que nós nos centremos na tradución editorial.

4. Conclusión

A través deste informe estruturado en tres partes diferenciadas procuramos aproximar tanto o público leigo coma o público profesional ao mundo editorial no Estado español, pois o feito de traballar nel non garante o coñecemento profundo do sector.

Na primeira parte do noso estudo dáse resposta a unha serie de cuestións simples sobre o sector editorial en xeral co obxectivo de analizar a actividade da tradución de libros como parte dunha ampla cadea de valor formada por diferentes actividades en que interveñen multitude de axentes diferenciados. Pódese dicir, daquela, que este punto é unha simple recompilación teórica, aínda que tamén achegamos as cifras que manexou o sector nos últimos anos (2017, 2018 e 2019).

A seguinte parte, dedicada ao estudo da tradución editorial, ten como finalidade ofrecerlle ao público unha visión máis ampla sobre o mundo da tradución editorial. Para iso analizamos en profundidade aspectos como o perfil da persoa que traduce, o volume de traducións que se realizan, os idiomas aos que se traduce, o que se traduce e a participación nas asociacións máis importantes, cuxo fin é o de mellorar as condicións laborais dos profesionais que forman parte do gremio, ademais de brindar outras moitas vantaxes. Desafortunadamente, as limitacións de tempo non nos permitiron abordar o tema como realmente nos gustaría, en profundidade. Non obstante, tivemos moi claro en todo momento cal era a nosa meta, e coa axuda do *Libro Blanco de la traducción en España* de 1997, do *Libro Blanco de la traducción editorial en España* de 2010 e da *Panorámica de la*

edición española de libros 2019 podemos xuntar diferentes gráficas e ofrecer así información visual, valiosa e actualizada.

Na última parte e, quizais, a máis importante, lévase a cabo un estudo comparativo do mercado da tradución en España e analízanse os resultados obtidos comparándoos con outros dous estudos realizados anos atrás. Da análise despréndense varios aspectos interesantes: a maioría de profesionais da tradución recibiu a súa formación nas facultades de Tradución e Interpretación que apareceron a partir de 1992, mentres que predomina nos estudos o perfil da persoa autónoma. Esta curiosa tendencia pode deberse a dúas razóns:

Una podría ser que quien responde prefiere hacerlo a título personal en lugar de involucrar a toda la empresa. La segunda sería que los autónomos se involucran más en este tipo de iniciativas. Como pudimos observar en alguno de los estudios antes analizados, hay más profesionales independientes que pertenecen a una asociación, que empresas. El motivo parece evidente, las empresas tienen más fuerza y una de las maneras de los autónomos de suplir esta carencia es asociarse, lo que les permite no solo compartir experiencias, sino también tener una mayor capacidad de reivindicación. Por ello, podríamos deducir que son estos quienes tienen más interés en que se realicen estudios sobre el sector. (Lozano Argüelles, 2011, p. 43).

Outra mostra evidente do cambio que experimentou a profesión é o feito de que no 2011 o 61 % afirmaba ser especialista nun campo en concreto, mentres que na actualidade tan só o é o 23,7 %. Este cambio tan drástico sería o resultado da capacidade de adaptación das persoas que traducen, pois o feito de limitarse a un único campo pode resultar prexudicial á hora de conseguir encargos, xa que é probable que a carga de traballo sexa moito menor ca estando dispoñible para calquera ámbito.

Finalmente, é conveniente lembrar que, aínda que o 84 % dos profesionais realiza o exercicio de tradución inversa, este supón un volume moi baixo de traballo para a inmensa maioría. É por iso que se obtiveron respostas moi variadas na última pregunta do cuestionario, en que se debatía a pertinencia de materias de tradución inversa.

5. Referencias bibliográficas

- ACE TRADUCTORES. 1997. *Libro Blanco de la traducción en España*. Madrid: ACE Traductores, 1997. [<https://ace-traductores.org/wp-content/uploads/PRIMER-LIBRO-BLANCO.pdf> – Última consulta: 15/07/2021].
- ACE TRADUCTORES. 2010. *Libro Blanco de la traducción editorial en España*. Madrid: ACE Traductores, 2010. [https://ace-traductores.org/wp-content/uploads/LibroBlancoDeLaTraducci%C3%B3nEditorialEnEspa%C3%B1a_20101.pdf – Última consulta: 15/07/2021].
- ACE TRADUCTORES. 2021. Asociación Colegial de Escritores de España. [<https://ace-traductores.org/> – Última consulta: 04/09/2021]
- AFI. 2017. *Informe del valor económico de la traducción editorial*. Madrid: Afi, 2017. [<http://www.clustercomunicacion.gal/download/Informe-del-valor-economico-de-la-traducci%C3%B3n-editorial.pdf> – Última consulta: 24/08/2021].

- AGPTI. 2021. Asociación Galega de Profesionais da Tradución e da Interpretación. [<https://www.agpti.org/> – Última consulta: 04/09/2021]
- APTIC. 2021. Associació Professional de Traductors i Intèrprets de Catalunya. [<https://www.aptic.cat/es/> – Última consulta: 04/09/2021]
- ASETRAD. 2021. Asociación Española de Traductores, Correctores e Intérpretes. [<https://asetrad.org> – Última consulta: 04/09/2021]
- EIZIE. 2021. Euskal Itzultzaile, Zuzentzaile eta Interpreteen Elkarte. [<https://eizie.eus/es> – Última consulta: 04/09/2021]
- FGEE (FEDERACIÓN DE GREMIOS DE EDITORES DE ESPAÑA). 2020. *Comercio Interior del Libro en España*. Madrid: FGEE, 2020. [https://www.federacioneditores.org/img/documentos/comercio_interior_2019.pdf – Última consulta: 05/09/2021].
- GÁLVEZ SALVADOR, María José. 2020. «Presentación». En *Panorámica de la edición española de libros 2019. Análisis sectorial del libro*. Madrid: Ministerio de Cultura y Deporte, 2020. [https://www.libreria.culturaydeporte.gob.es/ebook/4126/free_download/ – Última consulta: 15/09/2021].
- LOZANO ARGÜELLES, Cristina. 2011. *Estudio de Mercado sobre la Traducción en España*. Trabajo de fin de grao de Tradución e Interpretación. Salamanca: Universidad de Salamanca. [https://gredos.usal.es/bitstream/handle/10366/108764/TFG_Cristina_Lozano_Arguelles.pdf?sequence=1 – Última consulta: 05/09/2021].
- MINISTERIO DE CULTURA Y DEPORTE. 2018. *Panorámica de la edición española de libros 2017. Análisis sectorial del libro*. Madrid: Ministerio de Cultura y Deporte, 2018. [https://www.libreria.culturaydeporte.gob.es/libro/panoramica-de-la-edicion-espanola-de-libros-2017-analisis-sectorial-del-libro_3941/ – Última consulta: 13/09/2021].
- MINISTERIO DE CULTURA Y DEPORTE. 2019. *Panorámica de la edición española de libros 2018. Análisis sectorial del libro*. Madrid: Ministerio de Cultura y Deporte, 2019. [https://www.libreria.culturaydeporte.gob.es/libro/panoramica-de-la-edicion-espanola-de-libros-2018-analisis-sectorial-del-libro_3952/ – Última consulta: 13/09/2021].
- MINISTERIO DE CULTURA Y DEPORTE. 2020. *Panorámica de la edición española de libros 2019. Análisis sectorial del libro*. Madrid: Ministerio de Cultura y Deporte, 2020. [https://www.libreria.culturaydeporte.gob.es/libro/panoramica-de-la-edicion-espanola-de-libros-2019-analisis-sectorial-del-libro_3910/ – Última consulta: 15/09/2021].
- ROISS, Silvia. 2008. *Desarrollo de la competencia traductora. Teoría y práctica del aprendizaje constructivo*. Granada: Comares, 2008.

Anexo I: Circular para as asociacións

Circular para a Asociación Galega de Profesionais da Tradución e da Interpretación (AGPTI)

Moi bo día:

En primeiro lugar gustaríame presentarme, son Rafael Fortes Otero, estudante de cuarto curso do Grao en Tradución e Interpretación da Universidade de Vigo.

Actualmente estou elaborando o meu Traballo de Fin de Grao baixo o título *A tradución no sector editorial español: un informe actualizado e un estudo comparativo de mercado*, e gustaríame pedir a colaboración da asociación no referido á recollida de datos que servirán de base para o TFG arriba citado.

O único que lle pido á asociación e polo que lle estaría eternamente agradecido é que reenvíe este correo a todos os seus socios e socias para conseguir chegar ao maior número posible de profesionais da tradución.

Para conseguir estes datos tratamos de elaborar un cuestionario sinxelo e rápido ao que se poderá acceder picando no enlace que aparece máis adiante.

Este cuestionario é totalmente anónimo, aínda que todos aqueles profesionais que colaboren e desexen aparecer nun dos anexos do traballo poderán facelo enviando un correo cos seus datos á seguinte dirección de correo electrónico: rafael.fortes.otero@gmail.com.

Posto que preciso analizar os datos antes de fin de mes, deixarei como data límite o día 27 de xuño de 2019.

Póñome a disposición de todas aquelas persoas que dedicaron uns minutos a ler ou a responder este breve cuestionario e fágolles saber do meu agradecemento pola colaboración.

[Ir ao cuestionario](#)

Rafael Fortes Otero
Facultade de Filoloxía e Tradución
Universidade de Vigo
rafael.fortes.otero@gmail.com

Circular para ACE Traductores e para a Asociación Española de Traductores, Correctores e Intérpretes (ASETAD)

Muy buenos días:

En primer lugar me gustaría presentarme, soy Rafael Fortes Otero, estudiante de cuarto curso del Grado en Traducción e Interpretación de la Universidad de Vigo.

Actualmente estoy elaborando mi Trabajo de Fin de Grado bajo el título *A tradución no sector editorial español: un informe actualizado e un estudo comparativo de mercado*, y me gustaría pedir la colaboración de la asociación en lo referido a la recogida de datos que servirán de base para el TFG arriba citado.

Lo único que le pido a la asociación y por lo que le estaría eternamente agradecido es que reenvíe este correo a todos sus socios y socias para conseguir llegar al mayor número posible de profesionales de la traducción.

Para conseguir estos datos tratamos de elaborar un cuestionario sencillo y rápido al que se podrá acceder haciendo clic en el enlace que aparece más adelante.

Dicho cuestionario es totalmente anónimo, aunque todos aquellos profesionales que colaboren y deseen aparecer en uno de los anexos del trabajo podrán hacerlo enviando un correo con sus datos a la siguiente dirección de correo electrónico: rafael.fortes.otero@gmail.com.

Puesto que necesito analizar los datos antes de finales de este mes, dejaré como fecha límite el día 27 de junio de 2019.

Me pongo a disposición de todas aquellas personas que han dedicado unos minutos a leer o a responder este breve cuestionario y les hago saber de mi agradecimiento por su colaboración.

[Ir al cuestionario](#)

Rafael Fortes Otero
Facultade de Filoloxía e Tradución
Universidade de Vigo
rafael.fortes.otero@gmail.com

Circular para a Asociación Profesional de Traductores i Intèrprets de Catalunya (APTIC)

Bon dia,

En primer lloc m'agradaria presentar-me, sóc Rafael Fortes Otero, estudiant de quart curs del Grau en Traducció i Interpretació de la Universitat de Vigo. Actualment estic realitzant el meu Treball de Fi de Grau, que té per títol *A traducción no sector editorial español: un informe actualizado e un estudo comparativo de mercado*, i m'agradaria demanar la col·laboració de l'associació en el que es refereix a la recollida de dades que serviran de base per aquest treball.

L'única cosa que demano a l'associació, i per la qual estaria eternament agraït, és que reenvii aquest correu a tots els seus socis i sòcies per aconseguir arribar al major nombre de professionals de la traducció.

Per a aconseguir aquestes dades, hem intentat el·laborar un qüestionari senzill i ràpid, al qual es podrà accedir clicant a l'enllaç que apareix més endavant.

Aquest qüestionari és totalment anònim, tot i que aquells professionals que col·laborin i desitgin aparèixer en un dels annexos del treball, podran fer-ho enviant un correu amb les seves dades a la següent direcció de correu electrònic: rafael.fortes.otero@gmail.com.

Ja que necessito analitzar les dades abans del final d'aquest mes, deixaré com a data límit el dia 27 de juny de 2019.

Em poso a disposició de totes aquelles persones que han dedicat uns minuts llegint o responent aquest breu qüestionari i els faig saber el meu agraïment per la seva col·laboració.

[Anar al qüestionari](#)

Rafael Fortes Otero
Facultade de Filoloxía e Tradución
Universidade de Vigo
rafael.fortes.otero@gmail.com

Circular para a Euskal Itzultzaile, Zuzentzaile eta Interpreteen Elkarte (EIZIE)

Egun on:

Lehenik eta behin nire burua aurkeztu nahiko nizueke, Rafael Fortes Otero naiz, Vigoko Unibertsitateko Itzulpengintza Graduoko laugarren kurtsoko ikaslea naiz. Une honetan, nire gradu amaierako lana egiten ari naiz, *A traducción no sector editorial español: un informe actualizado e un estudo comparativo de mercado* izenburu pean. Hori dela eta, zuen elkartearen lankidetzara eskatzea gustatuko litzaidake, aurrez aipaturiko lanerako datuak bildu ahal izateko.

Elkarteari eskatzen diodan bakarra eta betirako eskertuko niokeena, honako posta hau zuen bazkide guztiei bidaltzea izango litzateke, itzulpengintza arloko ahalik eta profesional gehienei helarazteko.

Datu bilketa hau egiteko, galdeketa erraz eta azkar bat proposatzen da, aurrerago doakizuen linkean eskuragai duzuen.

Galdeketa hau guztiz anonimoa da, baina lankidetzan parte hartutakoek eranskinean agertu nahiko balukete beraien datuak ondorengo korreora bidaliz egin dezakete: rafael.fortes.otero@gmail.com.

Datuak hilabete honen amaiera baino lehen aztertu behar ditudanez, epe muga ekainaren 27a izango da.

Mezu hau irakurtzen edo erantzuten minutu batzuk galdu dituzuen guztion esanetara jartzen naiz eta eskerrak ematen dizkizuet zuen lankidetzagatik.

[Galdetegira joan](#)

Rafael Fortes Otero
Facultade de Filoloxía e Tradución
Universidade de Vigo
rafael.fortes.otero@gmail.com

Anexo II: Cuestionario

Cuestionario en galego para a Asociación Galega de Profesionais da Tradución e da Interpretación (AGPTI)

Hai unha serie de preguntas que é obrigatorio responder (*), e outras que só se deben contestar en caso de ter traballado como tradutor ou tradutora para o sector editorial.

Este cuestionario é totalmente anónimo.

1. Que estudos realizou vostede?*

- Tradución
- Hispánicas
- Filoloxía
- Outro:

2. É vostede:*

- Autónomo ou autónoma
- Tradutor ou tradutora no cadro de persoal dunha axencia de tradución
- Outro:

3. É vostede:*

- Especialista en multitude de campos
- Especialista nun campo determinado

4. No caso de ser especialista nun campo determinado, en cal o é?

5. Algunha vez ao longo da súa carreira profesional traballou como tradutor/a para o sector editorial?*

- Si
- Non

Ás seguintes preguntas responda só no caso de ter traballado no sector en cuestión.

6. Cal é a porcentaxe de tradución DIRECTA que realiza vostede na súa vida profesional?

- <10 %
- >10 %
- >25 %

- >50 %
- Outro:

7. Que clase de textos traduce vostede dunha lingua estranxeira ao español, galego, catalán ou éuscaro?

- Xeneralidades. Ciencia e coñecemento. Organización. Información. Documentación. Enciclopedias. Biblioteconomía. Institucións. Documentos e publicacións
- Filosofía. Psicoloxía
- Relixión. Teoloxía
- Ciencias sociais. Estatística. Política. Economía. Comercio. Dereito. Goberno. Asuntos militares. Benestar social. Seguros. Educación. Folclore
- Lingüística. Filoloxía
- Matemáticas. Ciencias Naturais
- Ciencias aplicadas. Medicina. Tecnoloxía
- Belas artes. Xogos. Espectáculos. Deportes
- Literatura
- Xeografía. Biografías. Historia

8. Como leva a cabo os traballos de corrección en tradución DIRECTA?

- Traballa en equipo
- A tradución é revisada por outra persoa
- Outro:

9. Cal é a porcentaxe de tradución INVERSA que realiza vostede na súa vida profesional?

- <10 %
- >10 %
- >25 %
- >50 %
- Outro:

10. Que clase de textos traduce vostede do español, galego, catalán ou éuscaro a unha lingua estranxeira?

- Xeneralidades. Ciencia e coñecemento. Organización. Información. Documentación. Enciclopedias. Biblioteconomía. Institucións. Documentos e publicacións
- Filosofía. Psicoloxía
- Relixión. Teoloxía

- Ciencias sociais. Estatística. Política. Economía. Comercio. Dereito. Goberno. Asuntos militares. Benestar social. Seguros. Educación. Folclore
- Lingüística. Filoloxía
- Matemáticas. Ciencias Naturais
- Ciencias aplicadas. Medicina. Tecnoloxía
- Belas artes. Xogos. Espectáculos. Deportes
- Literatura
- Xeografía. Biografía. Historia

11. Como leva a cabo os traballos de corrección en tradución INVERSA?

- Traballa en equipo
- A tradución realizada por vostede é revisada posteriormente por unha persoa de lingua materna do idioma ao cal vostede traduciu o texto.
- Outro:

12. Algunha vez ao longo da súa carreira profesional traduciu para o sector editorial algo dunha lingua estranxeira a outra lingua estranxeira?

- Si
- Non

13. Todas as Facultades de Tradución en España ofrecen materias de tradución do español a outra lingua estranxeira. Cre vostede que teñen razón de ser, ou o único fin de impartir este tipo de clases consiste na mellora da lingua estranxeira, xa que non se debe traducir a un idioma que non sexa o materno?*

Moitísimas grazas pola súa colaboración.

Cuestionario en español para ACE Traductores e para a Asociación Española de Traductores, Correctores e Intérpretes (ASETAD)

Hay una serie de preguntas que son de respuesta obligatoria (*), y otras que solo deben responderse en caso de haber trabajado como traductor o traductora para el sector editorial.

Dicho cuestionario es totalmente anónimo.

1. ¿Qué estudios ha realizado Ud.??*

- Traducción
- Hispánicas
- Filología
- Otro:

2. Es Ud.:*

- Autónomo o autónoma
- Traductor o traductora en plantilla en una agencia de traducción
- Otro:

3. Es Ud.:*

- Especialista en multitud de campos
- Especialista en un campo determinado

4. En caso de ser especialista en un campo determinado, ¿en cuál lo es?

5. ¿Alguna vez a lo largo de su carrera profesional ha trabajado como traductor/a para el sector editorial?*

- Sí
- No

A las siguientes preguntas responda solo en caso de haber trabajado en dicho sector.

6. ¿Cuál es el porcentaje de traducción DIRECTA que realiza Ud. en su vida profesional?

- <10 %
- >10 %
- >25 %
- >50 %
- Otro:

7. ¿Qué clase de textos traduce Ud. de una lengua extranjera al español, gallego, catalán o euskera?

- Generalidades. Ciencia y conocimiento. Organización. Información. Documentación. Enciclopedias. Biblioteconomía. Instituciones. Documentos y publicaciones
- Filosofía. Psicología
- Religión. Teología
- Ciencias sociales. Estadística. Política. Economía. Comercio. Derecho. Gobierno. Asuntos militares. Bienestar social. Seguros. Educación. Folclore
- Lingüística. Filología
- Matemáticas. Ciencias Naturales
- Ciencias aplicadas. Medicina. Tecnología
- Bellas artes. Huegos. Espectáculos. Deportes
- Literatura
- Geografía. Biografías. Historia

8. ¿Cómo lleva a cabo los trabajos de corrección en traducción DIRECTA?

- Trabaja en equipo
- La traducción es revisada por otra persona
- Otro:

9. ¿Cuál es el porcentaje de traducción INVERSA que realiza Ud. en su vida profesional?

- <10 %
- >10 %
- >25 %
- >50 %
- Otro:

10. ¿Qué clase de textos traduce Ud. del español, gallego, catalán o euskera a una lengua extranjera?

- Generalidades. Ciencia y conocimiento. Organización. Información. Documentación. Enciclopedias. Biblioteconomía. Instituciones. Documentos y publicaciones
- Filosofía. Psicología
- Religión. Teología
- Ciencias sociales. Estadística. Política. Economía. Comercio. Derecho. Gobierno. Asuntos militares. Bienestar social. Seguros. Educación. Folclore
- Lingüística. Filología

- Matemáticas. Ciencias Naturales
- Ciencias aplicadas. Medicina. Tecnología
- Bellas artes. Huegos. Espectáculos. Deportes
- Literatura
- Geografía. Biografías. Historia

11. ¿Cómo lleva a cabo los trabajos de corrección en traducción INVERSA?

- Trabaja en equipo
- La traducción realizada por Ud. es revisada posteriormente por una persona de lengua materna del idioma al cual Ud. tradujo el texto.
- Otro:

12. ¿Alguna vez a lo largo de su carrera profesional ha traducido para el sector editorial algo de una lengua extranjera a otra lengua extranjera?

- Sí
- No

13. Todas las Facultades de Traducción en España ofrecen asignaturas de traducción del español hacia una lengua extranjera. ¿Cree Ud. que tienen razón de ser, o el único fin de impartir este tipo de clases consiste en la mejora de la lengua extranjera, ya que no se debe traducir a un idioma que no sea el materno?*

Muchísimas gracias por su colaboración.

Cuestionario en catalán para a Associació Professional de Traductors i Intèrprets de Catalunya (APTIC)

Hi ha una sèrie de preguntes que són de resposta obligatòria (*), i unes altres que s'han de respondre en el cas d'haver treballat com traductor o traductora per al sector editorial.

Aquest qüestionari és totalment anònim.

1. Quins estudis ha realitzat vostè?*

- Traducció
- Hispàniques
- Filologia
- Altre:

2. És vostè:*

- Autònom o autònoma
- Traductor o traductora en plantilla en una agència de traducció
- Altre:

3. És vostè:*

- Especialista en diversos camps
- Especialista en un camp determinat

4. En el cas de ser especialista en un camp determinat, en quin l'és?

5. Alguna vegada al llarg de la seua carrera professional ha treballat com traductor/a per al sector editorial?*

- Sí
- No

A les següents preguntes responga únicament en cas d'haver treballat en aquest sector.

6. Quin és el percentatge de traducció DIRECTA que ha realitzat vostè en la seua vida professional?

- <10 %
- >10 %
- >25 %
- >50 %
- Altre:

7. Quina classe de textos tradueix vostè d'una llengua estrangera cap al espanyol, gallec, català o basc?

- Generalitats. Ciència i coneixement. Organització. Informació. Documentació. Enciclopèdies. Biblioteconomia. Institucions. Documents i publicacions
- Filosofia. Psicologia
- Religió. Teologia
- Ciències socials. Estadística. Política. Economia. Comerç. Dret. Govern. Assumptes militars. Benestar social. Assegurances. Educació. Folklore
- Lingüística. Filologia
- Matemàtiques. Ciències naturals
- Ciències aplicades. Medicina. Tecnologia
- Belles arts. Jocs. Espectacles. Esports
- Literatura
- Geografia. Biografies. Història

8. Com duu a terme els treballs de correcció en traducció DIRECTA?

- Trabaja en equipo
- La traducción es revisada por otra persona
- Altre:

9. Quin és el percentatge de traducció INVERSA que realitza vostè en la seua vida professional?

- <10 %
- >10 %
- >25 %
- >50 %
- Altre:

10. Quina classe de textos tradueix vostè cap al espanyol, gallec, català o basc a una llengua estrangera?

- Generalitats. Ciència i coneixement. Organització. Informació. Documentació. Enciclopèdies. Biblioteconomia. Institucions. Documents i publicacions
- Filosofia. Psicologia
- Religió. Teologia
- Ciències socials. Estadística. Política. Economia. Comerç. Dret. Govern. Assumptes militars. Benestar social. Assegurances. Educació. Folklore
- Lingüística. Filologia

- Matemàtiques. Ciències naturals
- Ciències aplicades. Medicina. Tecnologia
- Belles arts. Jocs. Espectacles. Esports
- Literatura
- Geografia. Biografies. Història

11. Com duu a terme els treballs de correcció en traducció INVERSA?

- Treballa en equip
- La traducció és revisada per altra persona
- Altre:

12. Alguna vegada al llarg de la seua carrera professional ha traduït per al sector editorial alguna cosa de qualsevol llengua estrangera a altra llengua estrangera?

- Sí
- No

13. Totes les Facultats de Traducció a Espanya ofereixen assignatures de traducció del espanyol cap a una llengua estrangera. Creu vostè que tenen raó de ser, o l'única fi d'impartir aquest tipus de classe consisteix en la millora de la llengua estrangera, ja que no s'ha de traduir a un idioma que no siga el matern?*

Moltes gràcies per la seua col·laboració.

Cuestionario en éuscaro para a Euskal Itzultzaile, Zuzentzaile eta Interpreteen Elkartea (EIZIE)

Hurrengo galderetatik, zenbait derrigorrezkoak dira (*); beste batzuk berriz, soilik argialetxeetarako itzultzaile moduan lan egin dutenenei zuzendutakoak dira.

Galdetegi hau zearo anonimoa da.

1. Zein ikasketa burutu dituzu?*

- Itzulpengintza
- Hispaniar filologia
- Bestelako filologiak
- Beste batzuk:

2. Zure egungo egoera:*

- Autonomoa
- Itzulpengintza agentzia bateko langilea
- Beste bat:

3. Zure espezialitatea:*

- Orokorra
- Arlo batean espezialista

4. Espezialista izanez gero, zein arlotan?

5. Zure ibilbide profesionalean zehar, lan egin al duzu inoiz argialetxe baterako?*

- Bai
- Ez

Hemendik aurrerako galderak soilik argialetxe baterako lana egin duteneentzako dira.

6. Ehunekotan, zenbatekoa da zure ibilbide profesionalean burututako itzulpen guztien artean zuzeneko itzulpena?

- <10 %
- >10 %
- >25 %
- >50 %
- Beste bat:

7. Ze testu mota dira atzerriko hizkuntza batetik gaztelera, galiziera, katalana edo euskarara itzultzen dituzunak?

- Orokorrak. Zientzia eta ezagutza. Antolaketa. Informazioa. Dokumentazioa. Entziklopediak. Bibliotekonomia. Erakundeak. Dokumentuak eta argitalpenak
- Filosofia. Psikologia
- Erlijioa. Teologia
- Gizarte zientziak. Estatistikak. Politika. Ekonomia. Merkataritza. Zuzenbidea. Gobernua. Arlo militarrekoak. Gizarte ongizatea. Hezkuntza. Folklorea
- Arlo linguistikoa. Filologiak
- Matematikak. Natur zientziak
- Zientzia aplikatuak. Medikuntza. Teknologia
- Arte ederrak. Jokuak. Kirolak. Ikuskizunak
- Literatura
- Geografia. Biografiak. Historia

8. Nola burutzen dituzu zuzeneko itzulpenak?

- Talde lanean
- Itzulpena beste persona batek ikuskatzen du
- Bestela:

9. Ehunekotan, zenbateko izan da zure ama hizkuntzatik beste hizkuntza batera burututako itzulpen kopurua zure ibilbide profesionallean?

- <10 %
- >10 %
- >25 %
- >50 %
- Beste bat:

10. Ze testu mota dira gaztelera, galiziera, katalana edo euskarara hizkuntzetatik, atzerriko hizkuntza batera itzultzen dituzunak?

- Orokorrak. Zientzia eta ezagutza. Antolaketa. Informazioa. Dokumentazioa. Entziklopediak. Bibliotekonomia. Erakundeak. Dokumentuak eta argitalpenak
- Filosofia. Psikologia
- Erlijioa. Teologia
- Gizarte zientziak. Estatistikak. Politika. Ekonomia. Merkataritza. Zuzenbidea. Gobernua. Arlo militarrekoak. Gizarte ongizatea. Hezkuntza. Folklorea
- Arlo linguistikoa. Filologiak
- Matematikak. Natur zientziak

- Zientzia aplikatuak. Medikuntza. Teknologia
- Arte ederrak. Jokuak. Kirolak. Ikuskizunak
- Literatura
- Geografia. Biografiak. Historia

11. Nola burutzen dituzu alderantzizko itzulpenak?

- Talde lanean
- Itzulpena ama hizkuntza itzulitako hizkuntza duen persona batek ikuskatzen du
- Bestela:

12. Inoiz itzuli al duzu argialetxe batentzat atzerriko hizkuntza batetik beste batera?

- Bai
- Ez

13. Espainiako itzulpengintza fakultate guztiek gaztelaniatik atzerriko hizkuntza batera itzultzen ikasteko ikasgaia eskaintzen dute. Zure ustez, ikasgaia atzerriko hizkuntza lantzeko aitzakia besterik ez da (kontuan hartuta itzulpena ez litzakeela ama hizkuntza ez den beste batera egin behar) ala beharrezko zerbait da?*

Mila esker parte hartzeagatik.